

Problematyka informowania o dostępie do aborcji a pomocnictwo do przestępstwa przerwania ciąży (art. 152 § 2 k.k.)

Informing about the Access to Abortion and Aiding and Abetting to the Crime of Termination the Pregnancy (Article 152 § 2 of the Criminal Code)

The article concerns the issue of criminal liability for helping to terminate the pregnancy. The legislator wanted to penalize the activities of third parties assisting a pregnant woman in terminating the pregnancy, since a woman terminating her pregnancy is not criminally liable for this act. Therefore, it is necessary to consider whether a person undertaking an information campaign on access to abortion outside the country will be criminally liable.

Jan Kluzza

magister prawa
Uniwersytet Jagielloński

ORCID – 0000-0002-0929-6093

Słowa kluczowe:
aborcja, pomocnictwo, informowanie,
prawo aborcyjne

Keywords:
abortion, aiding, giving information,
abortion law

<https://doi.org/10.36128/priw.vi32.105>

1. Wstęp

Problematyka dopuszczalności aborcji w ciągu ostatnich kilku lat stała się na powrót zagadnieniem rozpalającym debatę publiczną i prawną w związku z podejmowanymi w Sejmie inicjatywami zmiany prawa w tym zakresie. *De lege lata* prawo polskie przewiduje możliwość dokonania legalnego zabiegu przerwania ciąży na zasadach określonych w art. 4a ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży¹. W zakresie prawnej

---

1 Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, Dz.U. 1993 nr 17 poz. 78, dalej jako: u.p.r.

możliwości dokonania aborcji zarówno w toku minionej VIII kadencji parlamentu², jak i poprzednich³ podejmowane były inicjatywy jej ograniczenia, w szczególności co do przesłanki uzasadniającej tzw. aborcję eugeniczną, które jednak nie doprowadziły do zmiany prawa w tym zakresie. Kwestia zgodności art. 4a u.p.r. z Konstytucją RP została również przedstawiona do rozstrzygnięcia Trybunałowi Konstytucyjnemu, jednak postępowanie w tej sprawie o sygnaturze K 13/17 zostało umorzone z mocy prawa na zasadzie art. 21 ust. 4 Regulaminu TK⁴, co doprowadziło jednak do ponownego złożenia wniosku przez grupę posłów nowej kadencji Sejmu⁵.

Powyższe doprowadziło do podjęcia przez środowiska opowiadające się za szerokim dostępem do aborcji inicjatywy polegającej na upowszechnieniu informacji o dostępności przerwania ciąży poza granicami kraju. Przykładowo bowiem dokonanie aborcji w Czechach czy na Słowacji jest znacznie łatwiejsze aniżeli w Polsce. To z kolei prowadzi do postawienia zasadnego pytania, czy takie zachowanie jest obojętne z punktu widzenia kodeksu karnego. Rozważania na ten temat poprzedzić jednak należy ogólną uwagą, iż w obecnym stanie prawnym kobieta dokonująca przerwania ciąży nie podlega odpowiedzialności karnej, albowiem odpowiedzialności karnej podlega

- 2 Zob. Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, druk sejmowy nr 2146, Sejm VIII kadencji, procedowany w dalszym ciągu w Sejmie IX kadencji jako druk sejmowy nr 36; Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, druk sejmowy nr 784, Sejm VIII kadencji.
- 3 Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 3806, Sejm VII kadencji; Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, druk Sejmowy nr 1654, Sejm VII kadencji; Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, druk Sejmowy nr 670, Sejm VII kadencji; Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz niektórych innych ustaw, druk Sejmowy nr 4222, Sejm VI kadencji.
- 4 Uchwała Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie Regulaminu Trybunału Konstytucyjnego, M.P.2017.767.
- 5 Sprawa K 1/20.

jedynie osoba dokonująca tego zabiegu (art. 152 § 1 k.k.). Oprócz jednak odpowiedzialności karnej osoby bezpośrednio dokonującej zabiegu, ustawodawca przewiduje także, że przestępstwo stanowi pomocnictwo i nakłanianie do aborcji (art. 152 § 2 k.k.) i to właśnie pod tym kątem należy dokonać rozważań omawianego zachowania.

2. Odpowiedzialność karna kobiety dopuszczającej się przerwania ciąży

De lege lata kobieta dokonująca zabiegu przerwania ciąży nie ponosi odpowiedzialności karnej za ten czyn, co wynika wprost z brzmienia przepisów art. 152 § 1-3 k.k. i art. 153 § 1-3 k.k., które dotyczą penalizacji aborcji, a które jako podmiot czynu wskazują inną osobę aniżeli kobieta będąca w ciąży. Oczywiście jest również, że kobieta ciężarna nie może ponosić odpowiedzialności za usiłowanie dokonania aborcji, zaś usiłowanie jej dokonania będzie penalizowane w stosunku do osób trzecich na zasadzie art. 13 § 1 k.k. Również na gruncie kodeksu z 1969 r.⁶ kobieta nie ponosiła odpowiedzialności za dokonanie aborcji. Przepisy kodeksu z 1969 r. stanowiły powtórzenie w tej mierze regulacji z 1956 r., która wprowadziła po raz pierwszy niekaralność wobec kobiety dokonującej aborcji⁷. Inaczej bowiem kwestię tę regulował kodeks z 1932 r.⁸, który przewidywał w art. 231, że „Kobieta, która płód swój spędza lub pozwala na spędzenie go przez inną osobę, podlega karze aresztu do lat 3”, przy czym art. 233 tego kodeksu przewidywał wyłącznie karalności w przypadku, gdy zabieg został dokonany przez lekarza i był konieczny ze względu na zdrowie kobiety albo ciąża była wynikiem określonego przestępstwa, tj. czynu nierządowego wobec osoby poniżej 15 roku życia lub osoby zupełnie lub częściowo pozbawionej zdolności rozpoznania czynu lub kierowania swoim zachowaniem, gwałtu, nadużycia stosunku zależności lub wyzyskania krytycznego położenia i doprowadzenia do czynu nierządowego albo kazirodztwa. Warto jest odnotować, iż na gruncie kodeksu z 1932 r. przyjmowano w doktrynie, że w przypadku urodzenia dziecka nieżywego, którego śmierć w łonie matki nastąpiła na skutek niedozwolonych zabiegów, sprawca, w tym też matka, odpowiadał za zabójstwo w typie podstawowym

6 Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny, Dz.U. 1969 nr 13 poz. 94.

7 Andrzej Zoll „Komentarz do art. 152 k.k.” [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117-211a*, red. Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll (Warszawa: Wolters Kluwer, 2017), 326; zob. także Mikołaj Gębka, „(Nie)dopuszczalne ograniczanie liczby potomstwa? Refleksja o aborcji w świadomości społecznej Polaków (na podstawie badań opinii publicznej)”, *Teologia i Moralność*, nr 24 (2018): 150-153.

8 Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny, Dz.U. 1932 nr 60 poz. 571.

(art. 225 k.k. z 1932 r.), a nie na podstawie przepisów przewidujących łagodniejszą odpowiedzialność za aborcję⁹.

Wraz z wejściem w życie ustawy z 1993 r. do obowiązującego wówczas kodeksu wprowadzono art. 149a, który w § 1 przewidywał karę do 2 lat pozbawienia wolności za spowodowanie śmierci dziecka poczętego, przy czym w § 2 wprost wskazano, że nie podlega karze matka dziecka poczętego, zaś w § 3 przewidziano katalog okoliczności wyłączających karalność za zabójstwo dziecka poczętego. Wraz z kolejną nowelizacją ustawy o planowaniu rodziny z 1996 r. skreślono art. 149a k.k. z 1969 r. i wprowadzono w jego miejsce art. 152b (stanowiący odpowiednik dzisiejszego art. 152 k.k.), zaś przesłanki dopuszczalności dokonania przerwania ciąży zawarto w art. 4a u.p.r. Zwrócić jednakże należy uwagę, iż procedowany w poprzedniej kadencji Sejmu obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (druk Sejmowy nr 784), przewidywał zmianę brzmienia art. 152 k.k. której skutkiem byłaby karalność kobiety dokonującej aborcji na równi z osobą trzecią dokonującą tego zabiegu, a karalność w stosunku do kobiety wyłączona była jedynie w przypadku działania nieumyślnego (projektowany art. 152 § 6 k.k.). Jeszcze dalej szedł wcześniejszy projekt obywatelski z 2015 r. (druk Sejmowy 3806, Sejm VII kadencji), który nie przewidywał żadnych okoliczności wyłączających odpowiedzialność kobiety.

Powyższe w zasadzie wyczerpuje problematykę związaną z odpowiedzialnością karną kobiety dokonującej aborcji. Istotnej jednak kwestii przemilczanej w doktrynie, a i wychodzącej poza ramy określone art. 152 k.k. dotknęli Jakub Bojke i Michał Wantoła, którzy poruszyli kwestię odpowiedzialności karnej kobiety żądającej od lekarza dokonania aborcji wbrew przepisom ustawy¹⁰. Działanie to wszak stanowi karalne podżeganie (art. 18 § 2 k.k.) do dokonania czynu z art. 152 § 1 k.k., ponieważ podżeganie jako niesprawcza forma popełnienia przestępstwa stanowi odrębny typ czynu zabronionego, cechującego się własnymi znamionami¹¹. Okoliczność ta stanowi ewidentne przeoczenie ustawodawcy, ponieważ na gruncie art. 18 § 2 k.k. w zw. z art. 151 § 1 k.k. nie można *prima facie* stwierdzić, że jest to zachowanie niekaralne. Wobec powyższego stwierdzić należy, że skoro art. 152 § 1 k.k. zakłada niejako konieczny współdziałanie kobiety, skoro zabieg ma się odbyć za jej zgodą, i który to przepis nie przewiduje karalności kobiety wyrażającej zgodę na

9 Juliusz Makarewicz, *Kodeks karny z Komentarzem* (Lwów: Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich: 1932), 330.

10 Jakub Bojke, Michał Wantoła, „Wyłączenie odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za aborcję. Wybrane zagadnienia”, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, z. 3 (2015): 90 i n.

11 *Ibidem*, 90.

aborcję, to zasadne wydaje się przyjęcie, że nie ponosi odpowiedzialności karnej również kobieta podlegająca lekarza do aborcji.

3. Charakterystyka pomocnictwa do aborcji

Znamieniem czasownikowym przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. jest udzielenie kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy albo nakłanianie jej do tego. Tak określona czynność sprawcza tego czynu stanowi pomocnictwo i podżeganie *sui generis*, będąc transponowaniem ogólnej regulacji pomocnictwa i podżegania do części szczególnej kodeksu. Andrzej Zoll wskazuje w związku z tym, że „Ponieważ sama kobieta przerywająca swoją ciążę lub zezwalająca na jej przerwanie nie realizuje znamion czynu zabronionego pod groźbą kary, pomocnictwo i podżeganie do takiego czynu nie mogą być karane na zasadach ogólnych. Konieczne więc było, podobnie jak w przypadku art. 151, stworzenie typu przestępstwa *sui generis*”¹². W związku z tym też zachowania o jakich mowa w art. 152 § 2 k.k. wyklądać należy tak samo jak w przypadku ich pierwowzorów z części ogólnej, tj. w zgodzie z zasadami płynącymi z art. 18 § 2 i 3 k.k. W związku z tym też, aktualne na gruncie art. 152 § 2 k.k. jest wskazanie, że odpowiedzialność pomocnika lub podżegacza jest niezależna od tego, czy do aborcji doszło lub czy jej usiłowano i jako takie mają charakter formalny¹³. Przestępstwo z art. 152 § 2 k.k. dokonane jest z chwilą udzielania pomocy kobiecie w dokonaniu przerwania ciąży lub nakłaniania jej do tego¹⁴. Jedyną różnicą między niesprawczymi formami przestępstwa z części ogólnej kodeksu jest dodatkowy wymóg, by pomocnictwo i nakłanianie do przerwania ciąży było wbrew przepisom ustawy¹⁵, w związku z czym sprawca musi działać z zamiarem bezpośrednim w przypadku nakłaniania i co najmniej ewentualnym w przypadku udzielania pomocy. Nie można przy tym się zgodzić z podnoszonymi głosami dotyczącymi skutkowego charakteru czynu z art. 152 § 2 k.k.¹⁶, ponieważ realizacji podżegania i pomocnictwa nie musi towarzyszyć żaden skutek w świecie zewnętrznym w postaci powstania zamiaru u kobiety,

---

12 Zoll „Komentarz do art. 152”, 332; zob. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 marca 2015 r., II AKa 33/15, LEX nr 1680078.

13 Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll *Polskie prawo karne. Cześć ogólna* (Kraków: Wydawnictwo Znak, 2013), 277.

14 Zoll „Komentarz do art. 152”, 334.

15 Michał Królikowski „Komentarz do art. 152” [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz. Art. 117-221*, red. Michał Królikowski, Robert Zawłocki (Warszawa: CH. Beck, 2017), 294.

16 Tak: Krzysztof Kmak, „Nakłanianie lub udzielanie pomocy do przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy”, *Prokuratura i Prawo*, nr 2 (2018): 62 i n.

dokonania aborcji czy jakiegokolwiek innej zmiany – samo bowiem podżeganie i pomocnictwo jest niezależne od zachowania się kobiety, tj. tego czy i gdzie kobieta ciężarna z tej pomocy skorzysta¹⁷.

Z uwagi na przedmiot artykułu bliższej analizie poddać należy postać sprawcą czynu z art. 152 § 2 k.k. w postaci udzielenia pomocy. Na tym też tle podzielić należy pogląd, „że oskarżony wiedząc o wczesnoporonnych właściwościach leku (...) sprzedawał go wyłącznie w celu, o którym mowa w art. 152 § 2 k.k., a więc w celu udzielenia kobietom ciężarnym pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy”¹⁸. W takiej bowiem sytuacji sprawca dostarcza bezpośrednio kobiecie środka służącego do przerwania ciąży, czym wypełnił znamiona pomocnictwa określone w art. 18 § 3 k.k., tj. swoim zachowaniem ułatwił dokonanie sprzecznego z ustawą przerwania ciąży poprzez dostarczenie służącemu temu narzędzia w postaci odpowiedniego leku. Jednocześnie trzeba jednak wskazać, że nie realizuje znamion przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. dostarczenie kobiecie tzw. „tabletki po”, czyli środków farmakologicznych mających na celu zapobieżenie zagnieżdżeniu się zarodka. Mimo zatem, że obecnie tego typu środki wymagają uzyskania recepty od lekarza, to ich kolportowanie bez zezwolenia i bez recepty nie może być postrzegane jako pomocnictwo do aborcji, gdyż celem tych leków jest zapobieżenie zajścia w ciążę, a nie tak jak w przypadku leków wczesnoporonnych przerwanie ciąży. Skoro zaś art. 152 § 2 k.k. mówi o udzieleniu pomocy w przerwaniu ciąży, to nie może rodzić odpowiedzialności karnej działanie uniemożliwiające zajście w ciążę. Przeciwna argumentacja doprowadziłaby bowiem do sytuacji absurdalnych. Znamiona czynu zabronionego nie mogą podlegać wykładni rozszerzającej, w efekcie czego nie można z nich wywodzić czegoś, czego w przepisie art. 152 § 2 k.k. nie ma. W przepisie tym zaś mowa jest o ciąży, co odsyła do wskazań wiedzy medycznej, a nie światopoglądowej. Co prawda Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 1997 r. opowiedział się, za ochroną konstytucyjną dziecka poczętego¹⁹, tak pozostaje to bez wpływu na zakres penalizacji wynikający z art. 152 § 2 k.k., który mówi nie o dziecku poczętym, lecz o ciąży, co jest etapem późniejszym w stosunku do poczęcia. Kwestia niezgodności tego przepisu z konstytucyjną ochroną życia poczętego może być wyeliminowana jedynie w drodze stwierdzenia niekonstytucyjności tego przepisu przez Trybunał Konstytucyjny.

---

17 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 grudnia 2015 r., II AKa 401/15, LEX nr 2004473; zob. także Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2014 r. IV KK 257/14, LEX nr 1941900.

18 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 14 kwietnia 2016 r., II AKa 36/16, LEX nr 2080919.

19 Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., K 26/96, OTK 1997/2/19, LEX nr 29143.

Niezależnie od powyższego, udzielenie pomocy kobiecie w przerwaniu ciąży, stosownie do art. 18 § 3 k.k., może nastąpić także przez udzielenie środka przewozu oraz przez udzielenie rady lub informacji. Na gruncie art. 18 § 3 k.k. jednoznacznie w doktrynie wskazuje się, że pomocnictwo (psychiczne) stanowi także świadome podtrzymywanie istniejącego zamiaru²⁰. Wobec powyższego zgodzić się też trzeba, że „nie może budzić wątpliwości, że zawieszenie ciężarnej do lekarza ginekologa w celu przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży oraz przekazanie lekarzowi zapłaty za ten zabieg stanowi udzielenie pomocy w rozumieniu art. 152 § 2 k.k.”²¹. W związku z tym także, realizuje znamiona czynu z art. 152 § 2 k.k. sytuacja, w której sprawca udziela kobiecie ciężarnej kontaktu telefonicznego do lekarza dokonującego bezprawnej aborcji²².

4. Informowanie o dostępie do aborcji a realizacja znamion czynu z art. 152 § 2 k.k.

Odnośnie zjawiska polegającego na prowadzeniu kampanii informacyjnej dotyczącej możliwości przeprowadzenia aborcji poza granicami kraju, wskazać należy, że jest to związane z faktem dużo bardziej liberalnych przepisów aborcyjnych w innych krajach europejskich aniżeli w Polsce²³. Wśród krajów Europy Środkowej, Polska jest jedynym krajem, w którym nie jest dostępna aborcja na żądanie kobiety²⁴. W związku z tym też rośnie zjawisko tzw. turystyki aborcyjnej, czyli wyjazdów do krajów o liberalnych zasadach przerywania ciąży w celu przeprowadzenia tam zabiegu. W tym miejscu wskazać należy, że w artykule mowa jest o zabiegu przerwania ciąży, co jest najczęstszym przedmiotem kampanii informacyjnych, ale zakresem penalizowania czynu z art. 152 § 2 k.k. objęte jest każde działanie skutkujące przerwaniem ciąży. Jest rzeczą oczywistą, że lekarz przeprowadzający poza granicami kraju zabieg aborcji w miejscu, w którym jest ona dozwolona, nie może odpowiadać na podstawie art. 151 § 1 k.k., bo nie jest w takim przypadku spełniony wymóg podwójnej karalności (art. 111 § 1 k.k.). Jednakże

- 20 Lech Gardocki, *Prawo karne* (Warszawa: CH. Beck, 2017) 101; *Prawo karne materialne. Część ogólna*, red. Marek Mozgawa (Warszawa: Wolters Kluwer, 2016): 385.
- 21 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9 lutego 2017 r., II AKa 294/16, LEX nr 2341089.
- 22 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 września 2008 r., II AKa 231/08, LEX nr 477588.
- 23 Zob. Dorota Szelewa *Prawa reprodukcyjne w Europie i w Polsce: Zakaz, kompromis czy wybór?* (Warszawa: Friedrich-Ebert-Stiftung, Przedstawicielstwo w Polsce wspólnie z Fundacją Międzynarodowe Centrum Badań i Analiz, 2017): 4 i n.
- 24 Ibidem, s. 8.

zależności tej nie może w sposób prosty przełożyć na osobę udzielającej pomocy do przerwania ciąży. Zjawisko to zaś przybiera na sile. Obecnie znaleźć można wiele stron internetowych reklamujących kliniki na Słowacji lub w Czechach, w których możliwe jest przeprowadzenie aborcji na życzenie i to w polskich wersjach językowych, prezentujące pełne dane kontaktowe oraz wszelkie niezbędne informacje.

Jak wskazano powyżej, desygnatem udzielenia pomocy do przerwania ciąży wbrew przepisom ustawy jest także samo udzielenie informacji o miejscu, w którym możliwe jest przeprowadzenie takiego zabiegu. Konsekwencją formalnego charakteru tego przestępstwa, zgodnie z przywołanym wcześniej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 21 grudnia 2015 r., jest to, że sprawca tego czynu ponosi odpowiedzialność niezależnie od tego, czy do przerwania ciąży doszło w kraju czy poza jego granicami. Na podobnym też stanowisku stanął Sąd Najwyższy w przywołanym wyroku z 20 listopada 2014 r. wprost wskazując, że „Dla bytu sprawstwa przestępstwa z art. 152 § 2 KK obojętne jest, że aborcja miała być dokonana poza granicami Polski, gdzie zabieg ten uznawany jest za legalny”. Na przeciwnym stanowisku stanął Sąd Apelacyjny w Krakowie wskazując, że „Desygnatem „przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy” z art. 152 § 2 KK może być tylko takie „przerwanie ciąży”, które podlega regulacjom prawa polskiego. Pojęcie to nie obejmuje zabiegów przerwania ciąży, które wykonywane są poza granicami Polski, bowiem polska ustawa nie reguluje zasad przerywania ciąży za granicą, nie można więc tam ustawy „naruszyć”. Stosuje się to także do pomocy oraz nakłaniania do przerwania ciąży dokonanych w Polsce, gdy sam zabieg jest lub ma być dokonany poza granicami Polski. niesprawiedliwe byłoby bowiem karanie za pomoc bądź nakłanianie do zachowań zgodnych z prawem”²⁵. Na takim też stanowisku stanął Damian Tokarczyk, który co prawda odnosi się do podżegania, jednak tym bardziej należy uwagę tą odnieść także do pomocnictwa, wskazując, że „jeżeli w świadomości podżegacza zachowanie, do którego nakłania on inną osobę, nie może stanowić czynu zabronionego, odpowiedzialność za podżeganie jest wykluczona”²⁶.

25 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 kwietnia 2014 r., II AKa 37/14, LEX nr 1514941; zob. też Wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy z dnia 20 stycznia 2015 r., III K 96/14, LEX nr 1840300, w którym jako jeden z elementów przypisanego oskarżonemu M.P. zachowania stanowiącego udzielenie pomocy do przerwania ciąży Sąd wskazał nakłanianie kobiety ciężarnej do dokonania zabiegu przerwania ciąży na Słowacji, zaś usunął z opisu czynu okoliczność, że M.P. zawiózł kobietę do kliniki.

26 Damian Tokarczyk, „Sprawstwo pośrednie de lege ferenda”, *Państwo i Prawo*, nr 5 (2018): 95.

Dla odpowiedzi na pytanie, czy informowanie o możliwości przerwania ciąży za granicą, gdzie jest to legalne, stanowić będzie karalne zachowanie na gruncie prawa polskiego, rozważyć należy dwie kwestie, a mianowicie, czy działanie takie wyczerpuje znamiona czynu z art. 152 § 2 k.k. oraz, czy ze względu na zasadę terytorialności (art. 5 k.k.) sprawca taki będzie podlegać polskiej ustawie karnej. Stosownie do pierwszej kwestii należy stanąć na stanowisku, że zachowanie takie może realizować znamiona czynu zabronionego, albowiem stanowi udzielenie informacji o możliwości przerwania ciąży, tym samym udziela się istotnej pomocy w przerwaniu ciąży. Trzeba bowiem wskazać, że „Udzielanie rady lub informacji może się przejawiać w jakiegokolwiek formie obejmującej przekaz informacyjny związany z okolicznościami istotnymi z punktu widzenia realizacji przez inne osoby znamion czynu zabronionego. Trafnie wskazuje SN, że przekazanie członkom grupy przestępczej informacji dotyczących przewozu pieniędzy „jest sformułowaniem w pełni wystarczającym i prawidłowym dla odzwierciedlenia wyczerpania znamion pomocnictwa”²⁷. W omawianym przypadku osoba przekazująca taką informację nosi się z zamiarem tego, że kobieta ciężarna z niej skorzysta lub co najmniej ją rozważy, w związku z czym stanowi to formę pomocy psychicznej w przerwaniu ciąży. Odnośnie zaś wskazanych wyżej rozbieżności odnośnie tego, czy znaczenie na gruncie art. 152 § 2 k.k. ma to, że zabieg dokonany za granicą jest zgodny z tamtejszym prawem, to opowiedzieć należy się za pierwszym stanowiskiem mówiącym, że jest to okoliczność indyferentna. Wskazać przecież trzeba, że penalizowane jest samo pomocnictwo do przerwania ciąży wbrew przepisom ustawy, a takim też pozostaje taki zabieg przeprowadzony poza granicami kraju, jeśli nie zachodzi któraś z okoliczności wskazanych w art. 4a u.p.r. *A contrario* zatem, jeśli sprawca namawia kobietę do przerwania ciąży za granicą (z powodów ekonomicznych lub jakichkolwiek innych), ale przerwanie ciąży znajduje uzasadnienie w którejś z okoliczności opisanych w art. 4a u.p.r., to sprawca taki nie popełnia czynu zabronionego. Z punktu widzenia realizacji znamion bez znaczenia pozostaje argument, iż sprzeczne z logiką jest to, że namawiający do zabiegu partner (ojciec dziecka) ponosić będzie odpowiedzialność za namowę do zabiegu, który jest zgodny z prawem kraju, w którym jest przeprowadzany. Istotne jest przecież to, że jest to sprzeczna z polską ustawą o planowaniu rodziny, która, z racji tego, że przebywa on na terytorium Polski, jest dla niego wiążąca. Sytuacja ojca dziecka jest w tym przypadku analogiczna do sytuacji, w której namawia on kobietę ciężarną do aborcji w Polsce, czego ona jednak nie

---

27 Piotr Kardas „Komentarz do art. 18” [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1-52*, red. Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll (Warszawa: Wolters Kluwer, 2016), 458; zob. też Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2004 r., IV KK 407/03, LEX nr 162790.

uczyniła. Odpowiedzialność osoby namawiającej jest bowiem niezależna od dalszego postępowania kobiety ciężarnej. Wskazane zaś okoliczności mogą mieć znaczenie co najwyżej dla ustalenia rozmiaru kary i społecznej szkodliwości czynu.

Odnośnie zasady terytorialności wskazać należy, że sprawca będzie ponosić odpowiedzialność, jeśli dopuścił się czynu, tj. informowania o możliwości przerwania ciąży, na terytorium Polski. Ustalenie tego zaś odbywa się przez pryzmat art. 6 § 2 k.k., który stanowi, że czyn zabroniony uważa się za popełniony w miejscu, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdzie skutek stanowiący znamię czynu zabronionego nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić. W związku z tym, że przestępstwo to ma charakter formalny dla tego, aby sprawca ponosił odpowiedzialność z tytułu art. 152 § 2 k.k., konieczne jest, aby działał on na terytorium Polski. Dla porządku jednak należy wskazać, iż część doktryny postrzega pomocnictwo do aborcji jako czyn skutkowy, wskazując, że „jeżeli do nielegalnego przerwania ciąży nie doszło, podżegacz i pomocnik odpowiadają za usiłowanie”²⁸. W takim zaś przypadku możliwe byłoby pociągnięcie do odpowiedzialności sprawcy działającego za granicą, ponieważ skutek jego działania rozumiany jako powstanie zamiaru przerwania ciąży u kobiety, powstałby na terytorium Polski. Jest to jednak pogląd mniejszościowy, który należy odrzucić.

Odnosząc się *stricte* do kwestii penalizacji kampanii informacyjnych o możliwości przerwania ciąży w innych krajach europejskich i związanych z tym formalnościami, zachowanie takie w sposób oczywisty realizuje znamię czasownikowe w postaci udzielenia pomocy kobiecie ciężarnej w przerwaniu ciąży. Już na pierwszej stronie wyników w wyszukiwarce Google uzyskać można informację o kosztach, adresach i kontaktach w celu przeprowadzenia takiego zabiegu. W związku z tym niewątpliwie znamiona realizować będzie zachowanie polegające na organizowaniu tzw. turystyki aborcyjnej²⁹. Trzeba jednak wskazać, że art. 152 § 2 k.k. posługuje się stwierdzeniem „udzielenia pomocy kobiecie ciężarnej”, w związku z czym sprawca musi udzielić pomocy konkretnej indywidualnie oznaczonej kobiecie, co oznacza, że „Pomoc psychiczna (jak też fizyczna – przyp. J.K.) nie jest możliwa przy braku świadomości bezpośredniego wykonawcy”³⁰. Sprawca musi bowiem działać w zamiarze udzielania pomocy kobiecie, co nie jest możliwe do osiągnięcia

28 Leon Tyszkiewicz „Komentarz do art. 152” [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. Marian Filar (LEX 2016); teza nr 9.

29 Violetta Konarska-Wrzošek „Komentarz do art. 152” [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. Violetta Konarska-Wrzošek, (LEX 2018), teza nr 3; Andrzej Marek „Komentarz do art. 152” [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. Andrzej Marek (LEX 2010), teza nr 5.

30 Kardas, „Komentarz”, 458-459.

poprzez skierowanie komunikatu o możliwości przerwania ciąży do nieokreślonego kręgu odbiorców. Ze sformułowania „kto w zamiarze aby inna osoba” zawartego w art. 18 § 3 k.k. wynikać musi, że zamiar udzielania pomocy musi być zindywidualizowany do konkretnej osoby.

Jednocześnie jednak na gruncie art. 18 § 3 k.k. w krakowskim komentarzu do kodeksu karnego wyrażono stanowisko, które w gruncie rzeczy bardziej komplikują tę kwestię i jest wewnętrznie sprzeczne. Piotr Kardas w ślad za Sądem Najwyższym³¹ przyjmuje na początku, że „pomocnictwem jest ułatwienie popełnienia czynu zabronionego (*cum dolo directo* albo *cum dolo eventuali*) **innej osobie, czyli konkretnej osobie, ale niekoniecznie zindywidualizowanej w danym postępowaniu co do tożsamości**”, czego konsekwencją jest twierdzenie, że „o ile dla przyjęcia pomocnictwa niezbędne jest, znajdujące potwierdzenie w materiale dowodowym konkretnej sprawy, przekonanie sądu o tym, że istniała osoba indywidualnie oznaczona, względem działań, które podejmowane były przez pomocnika czynności określone w dyspozycji przepisu art. 18 § 3 k.k. (oraz dyspozycji przepisu określającego znamiona przestępstwa, którego dopuszczał się sprawca), o tyle brak jest podstaw zarówno do twierdzenia, że osoba ta musi być z imienia i nazwiska oznaczona w czynie przypisanym pomocnikowi, jak i do twierdzenia, że personalia tej osoby muszą być znane pomocnikowi”³². Podobnie też wskazuje Marek Derlatka mówiąc wprost, że „Sam pomocnik może nie wiedzieć, komu pomaga. Nie można wykluczyć takiej sytuacji, w szczególności w wypadku pomocnictwa z zaniechania (art. 18 § 3 k.k. in fine). Osoba, która wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązkowi niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego, swoim zaniechaniem ułatwia popełnienie tego czynu każdej innej osobie, bez względu na to, czy zdaje sobie sprawę, że ta inna osoba korzysta z okazji, czy była z nią umówiona. Konieczne jest tylko stwierdzenie u pomocnika zamiaru, aby ta inna osoba dokonała czynu zabronionego. Zamiarem tym pomocnik może obejmować inną konkretną osobę, znaną mu z imienia i nazwiska, jak i inne osoby dokonujące przestępstwa dzięki zaniechaniu pomocnika”³³. Przyjęcie tak szerokiej koncepcji pomocnictwa jest nieuzasadnione i jest sprzeczne z brzmieniem i celem przepisu. Konsekwencją zaś tego na gruncie omawianego zagadnienia byłoby to, że zachowanie polegające na prowadzeniu strony internetowej lub innej kampanii informującej o dostępie do aborcji poza granicami Polski, skierowanej do nieokreślonego kręgu osób, stanowiłoby czyn zabroniony, gdyż wystarczającym byłoby udowodnienie, że przynajmniej jedna kobieta ciężarna zapoznała się z jej treścią.

31 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2005 r., II KK 184/05, LEX nr 163969.

32 Kardas, „Komentarz”, 463.

33 Marek Derlatka, „Glosa do postanowienia SN z dnia 20 października 2005 r., II KK 184/05”, *Prokuratura i Prawo*, nr 3 (2007): 176.

Piotr Kardas wskazuje jednak dalej w opozycji do powyższego, że „Ułatwienie skierowane być musi zatem albo do indywidualnie oznaczonej osoby, albo do zindywidualizowanego kręgu osób. Nie jest możliwe przyjęcie realizacji znamion pomocnictwa w przypadku ułatwienia popełnienia czynu zabronionego bliżej niezindywidualizowanemu kręgowi osób, do ‘tłumu’, a więc pomocnictwo *ad incertam personam*”³⁴. Ostatecznie Piotr Kardas wskazuje, że „oznaczoność może sprowadzać się do wskazania cech charakteryzujących osobę bezpośredniego wykonawcy, miejsce, w którym doszło do ułatwienia oznaczonej osobie popełnienia czynu zabronionego, okoliczności modalne towarzyszące zdarzeniu. Innymi słowy „oznaczoność” bezpośredniego wykonawcy należy rozumieć jako ustalenie takich okoliczności związanych z osobą lub osobami, na którą (-e) skierowane są czynności określone w art. 18 § 3 k.k., **pozwalające przyjąć, że czynności te były skierowane na konkretnego adresata, nie zaś do nieoznaczonego i bliżej niezindywidualizowanego kręgu lub grupy osób** [podkr. – J.K.]”³⁵. W konsekwencji tego, na gruncie omawianego zagadnienia, należy stwierdzić, że niewątpliwie prowadzenie kampanii informacyjnej o możliwości przeprowadzenia aborcji poza granicami kraju niewątpliwie skierowane jest do grupy osób o szczególnej cesze, tj. do kobiet w ciąży, jednak w dalszym ciągu jest to działanie na tyle generalne, iż nie można z punktu działania sprawcy określić szczegółowej kręgu tych osób. W związku z tym ostatecznie przyjąć należy, że takie działanie, ze względu na brak zindywidualizowanego podmiotu oddziaływania, nie będzie realizować znamion czynu z art. 152 § 2 k.k. Nie można jednak zapominać o fakcie, iż częstokroć strony te umożliwiają bezpośredni kontakt z prowadzącym stronę, co pozwala niewątpliwie przyjąć w takiej sytuacji, że sprawca oddziałuje na indywidualną osobę, w związku z czym dopuszcza się czynu zabronionego. Jego jednak karalność będzie zależać od tego, czy miejscem działania sprawcy był obszar stosowania polskiego kodeksu karnego (art. 5 k.k.).

5. Zakończenie

Podsumowując powyższe rozważania, wskazać należy, że istotą przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. jest pomocnictwo do przerwania ciąży, rozumiane jako czynność wykonawcza pomocnictwa w tożsamy sposób jak na gruncie art. 18 § 3 k.k. Potrzeba odrębnego uregulowania tego czynu w części szczególnej kodeksu karnego wynika zaś jedynie z tego, że pomocnictwo na zasadach ogólnych stanowi czyn zabroniony o złożonej kwalifikacji prawnej, składającej się oprócz art. 18 § 3 k.k. z przepisu właściwego dla przestępstwa, do którego się udziela pomocy. Z racji zaś tego, że kobieta nie podlega odpowiedzialności karnej za dokonanie aborcji wbrew przepisom ustawy dla

34 Kardas, „Komentarz”, 463-464.

35 Ibidem.

pociągnięcia do takiej odpowiedzialności pomocnika konieczne było stworzenie odrębnej ku temu podstawy. Nie zmienia to jednak okoliczności, że jako taki, czyn ten stanowi pomocnictwo *sui generis* i znajdują do niego zastosowanie te same zasady co do art. 18 § 3 k.k. W związku z tym poczynić należy wskazanie, że przestępstwo to ma charakter formalny i odpowiedzialność sprawcy jest niezależne od tego, czy kobieta z tej pomocy skorzysta czy nie.

Z uwagi na konieczność kierowania się przy wykładaniu norm prawa karnego materialnego prymatem wykładni językowej i w myśl zasady *nullum crimen sine lege*, opowiedzieć się należy za stanowiskiem, że sprawca może podlegać odpowiedzialności z tytułu tego czynu jedynie w razie udzielenia pomocnictwa konkretnej kobiecie. Wskazuje na to konstrukcja gramatyczna przepisu art. 152 § 2 k.k. mówiącego o udzieleniu pomocy kobiecie ciężarnej, a także ogólna konstrukcja pomocnictwa, która wymaga działania sprawcy w zamiarze udzielenia pomocy drugiej osobie, co nie jest możliwe przy działaniu skierowanym do ogółu społeczeństwa. W związku z tym przyjęcie karalności zachowań polegających na prowadzeniu kampanii informacyjnych dotyczących możliwości przerwania ciąży w innych krajach, gdzie polityka aborcyjna jest liberalniejsza, możliwe jest jedynie w przypadku udzielenia pomocy konkretnej kobiecie oraz gdy sprawca działa na terytorium Polski.

Bibliografia

- Bojke Jakub, Michał Wantoła, „Wyłączenie odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za aborcję. Wybrane zagadnienia”, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, z. 3 (2015): 87-104. https://www.czpk.pl/dokumenty/zeszyty/2015/zeszyt3/Bojke_J.,_Wantola_M.-Wyłączenie_odpowiedzialnosci_karnej_kobiety_ciezarnej_za_aborcje._Wybrane_zagadnienia-CZPKiNP_2015-z.3.pdf.
- Derlatka Marek, „Glosa do postanowienia SN z dnia 20 października 2005 r., II KK 184/05”, *Prokuratura i Prawo*, nr 3 (2007): 173-177.
- Gardocki Lech, *Prawo karne*, Warszawa: CH. Beck, 2017.
- Gębka Mikołaj, „(Nie)dopuszczalne ograniczanie liczby potomstwa? Refleksja o aborcji w świadomości społecznej Polaków (na podstawie badań opinii publicznej)”, *Teologia i Moralność* 24, nr 4 (2018): 147-167. DOI: 10.14746/tim.2018.24.2.8. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/tim/article/view/18581>.
- Kardas Piotr, „Komentarz do art. 18” [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1-52*, red. Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll, 362-473. Warszawa: Wolters Kluwer: 2016.

- Kmąk Krzysztof, „Nakłanianie lub udzielanie pomocy do przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy”, *Prokuratura i Prawo*, nr 2 (2018): 52-80.
<https://pk.gov.pl/prokuratura/prokuratura-i-prawo/opublikowane-numery/rok-2018/numer-2-21/numer-2-2018/>
- Konarska-Wrzosek Violetta, „Komentarz do art. 152” [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. Violetta Konarska-Wrzosek LEX 2018.
- Królikowski Michał, „Komentarz do art. 152” [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz. Art. 117-221*, red. Michał Królikowski, Robert Zawłocki, 281-296. Warszawa: CH. Beck, 2017.
- Makarewicz Juliusz, *Kodeks karny z Komentarzem*. Lwów: Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, 1932.
- Marek Andrzej, „Komentarz do art. 152” [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. Andrzej Marek. LEX 2010.
- Prawo karne materialne. Część ogólna*, red. Marek Mozgawa, Warszawa: Wolters Kluwer, 2016.
- Szelewa Dorota, *Prawa reprodukcyjne w Europie i w Polsce: Zakaz, kompromis, czy wybór?*, Warszawa: Friedrich-Ebert-Stiftung, Przedstawicielstwo w Polsce wspólnie z Fundacją Międzynarodowe Centrum Badań i Analiz, 2017.
- Tokarczyk Damian, „Sprawstwo pośrednie de lege ferenda”, *Państwo i Prawo*, nr 5 (2018): 92-103.
- Tyszkiewicz Leon „Komentarz do art. 152” [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. Marian Filar. LEX 2016.
- Wróbel Włodzimierz, Andrzej Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*. Kraków: Wydawnictwo Znak, 2013.
- Zoll Andrzej, „Komentarz do art. 152 k.k.” [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117-211a*, red. Włodzimierz Wróbel, Andrzej Zoll, 324-336. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017.

